

AGATA ŚWIDZIŃSKA

**Sprawozdanie z obrad Zespołu Problemowego
Pedagogika i Edukacja wobec dylematów
kultury współczesnej w ramach Ogólnopolskiej
Konferencji Naukowej „Współczesne dylematy
pedagogiki. Teoria i praktyka”**

Lublin 19–20 listopada 2013 roku

W dniach 19–20 listopada 2013 roku, z okazji 40-lecia Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS, odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Współczesne dylematy pedagogiki. Teoria i praktyka”¹. Było to znaczące wydarzenie dla społeczności akademickiej Wydziału, stanowiące z jednej strony obchody Jubileuszu, które miały swoją pierwszą odsłonę 14 października 2013 roku, a z drugiej – intelektualną ucztę, jaką było spotkanie w gronie wybitnych Uczonych. W konferencji wzięło udział 250 uczestników, w tym 70 profesorów reprezentujących około 50 ośrodków naukowych z całej Polski.

Patronat nad konferencją objął Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, reprezentowany przez przewodniczącego, prof. zw. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego, a także prof. zw. dr. hab. Marię Dudzikową, prof. zw. dr. hab. Stefana Kwiatkowskiego oraz prof. zw. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza. Przewodniczącym komitetu organizacyjnego konferencji był prof. dr. hab. Ryszard Bera (Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS), a wiceprzewodniczącym prof. dr. hab. Janusz Kirenko (Dyrektor Instytutu Pedagogiki UMCS).

Obrady konferencyjne obejmowały kilka obszarów tematycznych. Równolegle na Wydziale Pedagogiki i Psychologii spotkało się dziesięć zespołów problemowych, których organizacyjne i merytoryczne przygotowanie powierzono poszczególnym Zakładom Instytutu Pedagogiki. Debaty koncentrowa-

¹ Informacja ogólna i galeria zdjęć z przebiegu konferencji zostały zamieszczone na stronie internetowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS pod adresem: <http://umcs.eu/pl/aktualnosc,59,ogolnopolska-konferencja-naukowa-wspolczesne-dylematy-pedagogiki-teoria-i-praktyka-,7876.chtm> (5.01.2014).

ły się wokół następujących zagadnień: „Nowe tendencje w badaniach pedologicznych i kształceniu nauczycieli”, „W trosce o wychowanie”, „W trosce o dziecko – współczesne wyzwania pedagogiki przedszkolnej”, „Wychowanie i samowychowanie w rehabilitacji oraz resocjalizacji”, „Pedagogika i edukacja wobec dylematów kultury współczesnej”, „Opieka i wychowanie dzieci i młodzieży w polskim czasopiśmiennictwie – przeszłość i teraźniejszość”, „Współczesne przemiany na krajowym i europejskim rynku pracy – perspektywa edukacyjna i socjalna”, „Nowoczesne media w przestrzeniach edukacyjnych” oraz „Wychowanie i samowychowanie w rehabilitacji osób z niepełnosprawnością”.

W pierwszym dniu konferencji uczestnicy wysłuchali czterech referatów plenarnych. Otwarcia obrad dokonał wieloletni były Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych, prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, referatem „Edukacja – odwieczne źródło wiedzy, władzy i nadziei”. Prof. Lewowicki zwracał uwagę na rolę edukacji jako źródła pozytywnych wartości w kształceniu Polaków we współczesnej „kulturze upozorowania” tworzonej przez media. Prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, podnosząc kwestie relacji między psychologią pedagogiczną a pedagogiką psychologiczną, wskazywał na nierozzerwalną rolę tych dwóch dyscyplin naukowych w procesie kształcenia, jak też w prowadzeniu badań naukowych. Prof. zw. dr hab. Maria Dudzikowa przekonywała słuchaczy o zobowiązaniu pedagogów do wykrywania i blokowania działań pozornych w edukacji, natomiast prof. zw. dr hab. Stefan Kwiatkowski mówił o teoretycznym i praktycznym znaczeniu przywództwa edukacyjnego oraz wyzwaniach, jakie w tym kontekście stoją przed szkołami i środowiskami lokalnymi.

Po obradach plenarnych, w Instytucie Pedagogiki, miała miejsce uroczystość odsłonięcia pamiątkowej tablicy poświęconej Profesorowi Tadeuszowi W. Nowackiemu w 100. rocznicę urodzin, w której uczestniczyła również delegacja naukowców z Ukrainy. Prof. Nella Nyczkało z Ukraińskiej Akademii Nauk Pedagogicznych wzruszająco mówiła o dokonaniach Profesora Nowackiego i Jego dziełach kształtujących ukraińską humanistykę.

Przedmiotem szczegółowego opisu sprawozdania jest problematyka podejmowana przez szósty zespół problemowy, któremu patronował Zespół Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Tematem wiodącym była – „Pedagogika i edukacja wobec dylematów kultury współczesnej”, a organizatorzy zespołu – Zakład Pedagogiki Kultury pod kierunkiem dr. hab. Dariusza Kubinowskiego,

prof. UMCS, kierownika Zakładu – zaproponowali dyskusję wokół następujących tez:

- Pedagogika jako nauka humanistyczna i/czy społeczna wobec wyzwań kulturowych XXI wieku;
- Dylematy wartościowania humanistycznego we współczesnej pedagogice i edukacji;
- Kultura neoliberalna jako problem pedagogiczny i edukacyjny;
- Od wielokulturowości do międzykulturowości w refleksji pedagogicznej i praktyce edukacyjnej;
- Współczesna kultura popularna jako wyzwanie pedagogiczne i edukacyjne;
- Nowe media w świetle badań pedagogicznych i w wybranych kontekstach wychowawczych;
- Pedagogika animacji kultury – między teorią a praktyką.

Wystąpienia uczestników odbyły się w trzech panelach tematycznych.

Pierwszy panel miał charakter wprowadzający w dyskurs problemowy. Wystąpili w nim goście honorowi zespołu – Osoby znaczące dla uczestników spotkania, Mentorzy, których naukowe przemyślenia nadają sens i kształt współczesnemu rozumieniu pedagogiki i kultury oraz wyznaczają tropy kolejnym pokoleniom badaczy. Panel moderował dr hab. Dariusz Kubinowski, prof. UMCS, kierownik Zakładu Pedagogiki Kultury, współorganizator konferencji, autor merytorycznej koncepcji obrad szóstego zespołu problemowego.

O rozpoczęcie spotkania poproszono prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego, który swoje rozważania nad intencjonalnością edukacji umiejscowił w triadzie: wartości – kultura – edukacja. Wskazał na tradycyjne rozumienie tych obszarów i odniósł je do współczesności, w której zauważa wyraźne rozchwianie omawianych relacji. Podkreślił również fakt, że to edukacja jest nadzieją na spełnienie marzeń o przyjaznym świecie, w którym dominują wartości humanistyczne i uznanie dla kulturowego dorobku ludzkości.

W kolejnym wystąpieniu prof. zw. dr. hab. Janusz Gajda odniósł się do globalnego ujmowania kultury, przedstawiając argumenty za jej humanistyczno-antropologicznym rozumieniem. W tym kontekście zwrócił uwagę na szczególną rolę zachowania równowagi pomiędzy pedagogiką ideałów (teorią) a pedagogiką życia (praktyką) jako warunku efektywnego kształcenia do harmonijnego funkcjonowania we współczesnym świecie.

Szerszy obraz współczesnego, wielokulturowego świata przedstawił prof. zw. dr. hab. Jerzy Nikitorowicz. Podkreślił przy tym, że kultura, będąc czynni-

kiem różnicującym, może z jednej strony zamykać tożsamościowo jednostki i grupy, a z drugiej – może je otwierać i uwrażliwiać na Inność, dzięki edukacji międzykulturowej. Prof. Nikitorowicz zwrócił uwagę na rolę myślenia dywergencyjnego i parezję, jako formę obywatelskiego obowiązku formułowania krytycznych sądów.

Refleksje dr. hab. Witolda Jakubowskiego, prof. UW, skoncentrowane były na roli mediów i związanej z nimi kultury popularnej w zdobywaniu doświadczenia przez współczesne pokolenia. Poprzez odwołania do licznych badań nad kulturą popularną podkreślił jej rolę w kształtowaniu postaw, a w konsekwencji potrzebę obecności w oficjalnym programie nauczania.

Dr hab. Mirosława Wawrzak-Chodaczek, prof. UW, przedstawiła wyniki przeglądu ważniejszych doniesień badawczych dotyczących funkcjonowania mediów w społeczeństwie. Kompleksowy przegląd literatury polskiej i zagranicznej umożliwił jej wyłonienie wiodących zagadnień. Wnioski, jakie pojawiły się w trakcie badań, prof. Wawrzak-Chodaczek podzieliła na dwie grupy. Przede wszystkim dostrzegła wiele obszarów będących „białymi plamami” w badaniach nad mediami. Ponadto wskazała na dużą liczbę wad realizowanych procesów badawczych, co wpływa na ugruntowanie teorii mediów.

Kolejny panel problemowy dotyczył edukacyjnych kontekstów kulturowego zróżnicowania. Moderował prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, który w ciepłych słowach opisał dotychczasową współpracę naukową ośrodków białostockiego, cieszyńskiego i lubelskiego, budując tym samym przestrzeń dla otwartości i refleksyjności wypowiedzi.

Wśród prelegentów znaleźli się uznani badacze problematyki wielo- i międzykulturowości z ośrodków naukowych w Cieszynie i Białymstoku. Jako pierwsza zabrała głos dr hab. Alina Szczurek-Boruta, prof. UŚ, prezentując wyniki prowadzonych badań nad doświadczaniem wielokulturowości badanych społeczności. Z kolei dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. UŚ, omówiła kwestie dylematów wielo- i międzykulturowości stojących przed pedagogiką i edukacją. Należy podkreślić, że znaczący dorobek publikacyjny badaczek w tej dziedzinie stanowi dla młodych naukowców wzór wysiłku poznawczego i naukowego indywidualizmu.

W gronie przedstawicielek „cieszyńskiej szkoły badań pogranicza” kierowanej przez prof. zw. dr hab. Tadeusza Lewowickiego, znajduje się również dr Anna Gajdzica, która w wystąpieniu na temat zawodowych i pozazawodowych wyznaczników funkcjonowania nauczycieli w szkole na obczyźnie ukazała ten obszar jako ważny i wymagający wsparcia. Dostrzeżenie roli

placówek edukacyjnych poza krajem – zdaniem badaczki – wymaga szerszego zainteresowania ze względu na misję, jaką pełnią w zróżnicowanych kulturowo środowiskach.

Do najmłodszych stażem naukowo-badawczym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, należą dr Łukasz Kwadrans oraz mgr Aleksandra Gancarz. Dr Łukasz Kwadrans posiada znaczący dorobek naukowy i organizacyjny w zakresie projektowania programów edukacyjnych dla Romów. Temat swojego wystąpienia poświęcił aktualnej sytuacji edukacyjnej tej mniejszości etnicznej. Natomiast mgr Aleksandra Gancarz skierowała swoje zainteresowania naukowe na sytuację dzieci imigrantów we współczesnej szkole. Omówiła to zagadnienie z perspektywy procesu integracji jako projektu, który nie przynosi zakładanych efektów w krajach europejskich.

Dr Jarosław Chaciński, reprezentujący Akademię Pomorską w Słupsku, omówił ważną z perspektywy międzykulturowo zorientowanej edukacji muzycznej sferę tożsamości kulturowej, jaką wyznaczają kategorie narodowość oraz duchowość człowieka. Zainteresował uczestników podejściem metodycznym określanym jako „interpretacja dydaktyczna”, wykorzystanym w procesie uczenia się przez młodzież z Polski, Niemiec i Ukrainy.

Wśród uczestniczek zespołu programowego były badaczki z ośrodka białostockiego, kierowanego przez prof. zw. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza. Swoje referaty wygłosiły dr Dorota Misiejuk oraz mgr Joanna Sacharczuk. Dr Misiejuk zarysowała problem tradycji edukacyjnej w kontekście potrzeb współczesnego pokolenia, kształtującego swoją tożsamość w nowej jakościowo sytuacji. Oparła swoje analizy na teoretycznej propozycji Krzysztofa J. Broziego, aby wyznaczyć w ten sposób kierunek poszukiwań przedmiotu badań edukacji międzykulturowej. Z kolei mgr Joanna Sacharczuk zaprezentowała swoje badania dotyczące miejsc z przeszłości, a zachowanych w pamięci Białostoczan polskiego i żydowskiego pochodzenia. Przyjmując perspektywę edukacji międzykulturowej, stawiała pytania o tożsamość człowieka i o jego związki ze światem oraz ludźmi w tym świecie.

Problematykę zróżnicowania kulturowego na Lubelszczyźnie bada dr Agata Świdzińska. Zaprezentowała pierwsze konkluzje z badań nad szkolnymi uwarunkowaniami akulturacji dzieci cudzoziemskich. Przyjęta przez nią metodologia badań jakościowych: obserwacja uczestnicząca, wywiady pogłębione czy analiza wytworów ma na celu ukazanie procesu akulturacji jako istotnego elementu programu wychowawczego szkoły.

Drugiego dnia konferencji zespół problemowy obradował nad tezami zawierającymi się w triadzie: wartości – kultura – edukacja. Moderatorem panelu był prof. zw. dr hab. Janusz Gajda – twórca i wieloletni kierownik Zakładu Pedagogiki Kultury, a swoje referaty prezentowało w nim aż sześciu pracowników naukowych tego Zakładu.

Jako pierwszy głos zabrał dr hab. Wiesław Żardecki, prezentując interdyscyplinarną koncepcję teoretycznej edukacji estetycznej. Uzasadniał takie ujęcie edukacji estetycznej m.in. przeobrażeniami zachodzącymi w sztuce, eksperymentami w dziedzinie edukacji kulturalnej oraz w samej pedagogice humanistycznej czy tendencjami w badaniach kulturoznawczych. Z kolei dr Barbara Jedlewska podjęła rozważania nad problemami definicyjnymi kultury i edukacji kulturalnej, wskazując na współczesne dylematy w ich określeniu i relacjach. W tytule wystąpienia postawiła kontrowersyjne pytanie: „Kultura – słowo święte czy... przeklęte?”.

Dr Zofia Remiszewska, reprezentująca Uniwersytet Opolski, przedstawiła wyniki badań własnych nad preferencjami młodych wobec zadań osobistych, pozaosobistych i ponadosobistych w aspekcie kultury neoliberalnej. Uzyskane rezultaty badań pozwoliły wysnuć wniosek, że młodzi żyjący w neoliberalnej rzeczywistości są nastawieni prospołecznie i nie funkcjonują jedynie jako *homo oeconomicus*. Wyniki badań wśród studentów – użytkowników nowych mediów – zaprezentował również dr Wojciech Bobrowicz. Najpierw odniósł się do kwestii społeczeństwa wiedzy, aby następnie zwrócić uwagę, że w procesie komunikacji istotnym elementem jest kreatywne podejście do tworzenia komunikatu. Doniesienie z badań było także treścią wystąpienia dr Urszuli Lewartowicz. Zestawiła ona dwie kategorie – młodzież i kulturę popularną, aby w tej perspektywie określić preferencje artystyczne uczniów szkół ponadgimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem zainteresowań z obszaru sztuki popularnej.

Mgr Anna Brzezińska z Uniwersytetu Wrocławskiego poświęciła swoją prezentację aksjologicznym barwom światów dziecka w polskim filmie fabularnym na przykładzie utworów Doroty Kędzierzawskiej. Prelegentka, poprzez analizę wybranych utworów reżyserki, wskazywała na edukacyjny potencjał sztuki filmowej. Z kolei potencjałowi interdyscyplinarnego programu animacyjnego „Dzielnice kultury” poświęcił swoje wystąpienie mgr Bartosz Dąbrowski. Podkreślił, że mimo iż Lublin nie wygrał w staraniach o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku, ta praca koncepcyjna ma swoje odzwierciedlenie w rozwoju działalności kulturalnej 27 lubelskich dzielnic.

Dr hab. Dariusz Kubinowski, prof. UMCS. podjął krytyczną refleksję nad uchwałami American Educational Research Association, które przedstawiło w swoim raporcie propozycję standaryzacji publikacji z zakresu empirycznych badań społecznych oraz badań zorientowanych humanistycznie. Zdaniem D. Kubinowskiego jest to zwrot w kierunku badań ilościowych, wynikający z potrzeby ochrony danych osobowych badanych podmiotów, jednakże ewidentnie umniejszający status badań jakościowych.

To wystąpienie zamykało debatę w ramach zagadnienia „Pedagogika i edukacja wobec dylematów kultury współczesnej”. Prof. Kubinowski dokonał jej podsumowania podczas wspólnego spotkania zespołów, gdzie omówiono najczęściej dyskutowane zagadnienia, sformułowane wnioski oraz propozycje rozwiązań.

Cieszyć może fakt, że wszyscy uczestnicy wyrażali swoje zadowolenie z poziomu merytorycznego i organizacyjnego konferencji. W trakcie jej trwania miał miejsce kiermasz książek pracowników naukowych Wydziału Pedagogiki i Psychologii. Znalazły się na nim dwie nowości wydawnicze autorstwa pracowników Zakładu Pedagogiki Kultury: *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki* pod redakcją Dariusza Kubinowskiego i Urszuli Lewartowicz² oraz *Idiomatyczność – synergia – emergencja. Rozwój badań jakościowych w pedagogice polskiej na przełomie XX i XXI wieku* autorstwa Dariusza Kubinowskiego³.

² D. Kubinowski, U. Lewartowicz (red.): *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*. Lublin 2013, Wydawnictwo Makmed.

³ D. Kubinowski: *Idiomatyczność – synergia – emergencja. Rozwój badań jakościowych w pedagogice polskiej na przełomie XX i XXI wieku*. Lublin 2013, Wydawnictwo Makmed.